

Ekonomisk tillväxt är ett övergående fenomen

Den ekonomiska tillväxten är helig och att ifrågasätta den är – i alla politiska läger – som att svära i kyrkan.

Inom näringslivet är det en fråga om liv eller död, på en marknad med aggressiva konkurrenter måste man förbättra effektiviteten, jaga nya kunder och expandera verksamheten. För politiker ger en växande BNP ökat skatteunderlag och utrymme för reformer. För arbetstagarna är ekonomisk tillväxt garanten för jobb, goda arbetsvillkor och för framtida pensioner. Och inom miljörelsen talas det om den växande ekonomin som en förutsättning för omställningen till det fossilfria samhället. Kort sagt: alla har sina goda skäl att värna en växande BNP.

Med detta starka beroende av ekonomisk tillväxt, är det besvärande att dra paralleller till andra former av tillväxt. Ett barn växer, ett träd växer och på våren växer dagens längd. Tillväxten är absolut nödvändig både för barnet, trädet och för att det ska bli sommar. Men vad som är lika lagbundet är att tillväxten upphör. För barnet tar det femton år, för trädet kan det dröja hundra och för dagsljuset är det definitivt över vid sommarsolståndet den 21 juni.

Även om vårt samhälle under minst hundra år tycks ha mått väl av den expanderande ekonomin är det ett önsketänkande att BNP skulle vara en udda fågel, kapabel att bryta de mönster av övergående tillväxt som går att se i alla andra sammanhang. Den ekonomiska tillväxten är tidsbegränsad.

Man kan tvista om vad som under de senaste hundra åren har drivit BNP-tillväxten, men jag vill lyfta tre viktiga faktorer, där den första är den ökande befolkningen. Under 1900-talet har den fördubblats vart femtionde år, en takt som aldrig tidigare har skådats och som enligt alla prognoser kommer att mattas av.

Den andra är tillgången på billig och högvärdig energi. Globalt är 86 procent av all energi fossil och en övergång till förnybar energi är ett måste, både med tanke på klimathotet och för att de fossila resurserna är ändliga. Sol, vind och bioenergi är självklart bra, men energiprestanda och pris kan tyvärr aldrig mäta sig med 1900-talets stora oljefyndigheter eller kol från ett stort dagbrott.

Den tredje kritiska faktorn är det finansiella kapitalet. I en värld där man i backspegeln ser en stabil tillväxt och där tron är stark att detta också är en bild av framtiden är det klokt och rationellt att investera för lånade pengar. Både nationer, företag och privatpersoner tycks ha förstått detta, men idag ringer varningsklockor om såväl stater som husägare med oroväckande höga skulder.

Även om det är omöjligt att säga när tillväxten kommer att brytas och övergå i nedväxt råder det alltså ingen brist på illavarslande signaler.

Följderna av en krympande ekonomi är inte givna, med det går att ana en stigande arbetslöshet, punkterad bostadsbubbla, sviktande pensionssystem samt social och finansiell oro. Detta är inget som någon önskar sig, men att sticka huvudet i sanden är ingen strategi värd namnet. Det enda ansvarsfulla är att bygga beredskap för en verklighet där ekonomin har slutat växa.

Stellan Tengroth

Civilingenjör och författare